

О.П. Охотник – студентка I курсу юридичного факультету
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”;
науковий керівник – канд. іст. наук, доц.
кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” **П.О. Добродумов**

ПРАВО ОБИРАТИ І БУТИ ОБРАНИМ: ДЕКЛАРАЦІЇ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

У відповідності із статтею 38 Конституції України громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Закріплення цього права в Конституції України повністю відповідає міжнародним нормам, зокрема, передбаченому у п. “а” ст. 25 “Міжнародного пакту про громадянські і політичні права” положенню про право кожного громадянина без будь-якої дискримінації та без обґрунтованих обмежень брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників.

Конституція і законодавство України чітко визначають коло суб’єктів, які мають право брати участь у виборах, всеукраїнських та місцевих референдумах. Згідно зі ст. 70 Основного закону таким правом володіють тільки громадяни України, якщо вони досягли 18-річного віку і є дієздатними. Отже, не всі, хто проживає на території України, володіють активним (правом обирати) і пасивним (бути обраним) виборчим правом і правом брати участь у референдумах. Цікаво, що в країнах ЄС виборче право теж наступає в цьому віці, але є й винятки: в Ірані – з 16 років, Австралії – 19, Японії – 20, Кіпрі – з 21, Італії – 25 років.

Крім вікового цензу, в Україні при проведенні виборів існує ценз дієздатності, оскільки згідно з ч. 2 ст. 70 Конституції України не мають право голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними. У той же час Конституціями та виборчими законами країн – членів ЄС передбачено й інші підстави, за наявності яких особа позбавляється активного виборчого права. Умовно їх можна класифікувати на декілька видів:

- а) підстави, пов’язані зі спеціальним статусом громадянина (Великобританія, Іспанія);
- б) обмеження, зумовлені вчиненням протиправних дій (злочинів і адміністративних деліктів), що потягло за собою позбавлення виборчих прав;
- в) обмеження, пов’язані з місцем проживання особи (в Данії особи, які постійно проживають за кордоном втрачають право обирати, крім випадків, коли таке проживання зумовлене службою, навчанням).

Покажемо, наприклад, є той факт, що позбавлення виборчих прав осіб, засуджених до відбування покарання в місцях позбавлення волі на період засудження (а в окремих випадках – на період судимості або й більш

тривалий строк) є дуже поширеним у європейській практиці. Наприклад, у Бельгії засудження особи до позбавлення волі на строк понад 4 місяці, причому якщо її засуджено на строк понад 4 місяці, має наслідком позбавляється права голосу на 6 років, якщо на строк понад 3 роки – то на 12-річний строк [1].

Ми вважаємо, що подібну практику доцільно було б застосувати і в Україні. Оскільки, як свідчить досвід проведення виборів у нашій країні, на виборчих дільницях, що створюються в місцях позбавлення волі, мають місце порушення виборчого законодавства, коли засуджених змушують голосувати за конкретних кандидатів.

На нашу думку, запровадження в нашій країні пропорційної виборчої системи призвело певною мірою до порушення принципу вільних виборів, оскільки виборця було позбавлено права обирати того кандидата, якого він добре знає і якому довіряє. Тому слід повернутись до мажоритарної виборчої системи при формуванні як складу Верховної Ради України, так і місцевих представницьких органів. Кандидати повинні висуватись у відповідних мажоритарних округах політичними партіями, які мають регіональні відділення. Причому як чисельність партії, яка допускається до участі у виборчому процесі, так і чисельність членів відповідної партії в конкретному регіоні слід встановити на законодавчому рівні. Кожний кандидат, який висувається партією для участі у виборах, повинен проживати у відповідному мажоритарному окрузі не менше п'яти років.

Ми також вважаємо, що запровадження пропорційної виборчої системи порушує пасивне виборче право, оскільки у відповідності з цим громадянин формально не може бути висунений кандидатом у депутати, якщо він не є членом тієї чи іншої партії. На це звернув увагу Комітет ООН з прав людини у Загальному коментарі статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, де зазначається, що “право осіб бути обраним не повинне бути необґрунтовано обмежене вимогою членства у будь-якій політичній партії... Політичні переконання не можуть використовуватися як умова позбавлення особи права бути обраною” [2].

Загальною умовою реалізації особою права бути обраною до виборчих органів державної влади або місцевого самоврядування є наявність у неї активного виборчого права. В той же час законодавством більшості країн до потенційних кандидатів на виборах встановлено і низку інших додаткових умов – досягнення певного віку, обов'язкова наявність громадянства, відсутність непогашеної судимості. В деяких країнах (наприклад, в Ірландії, Данії, на Кіпрі) особа може висувати свою кандидатуру на виборах лише за умови, коли у минулому нею не було вчинено діянь, які мають аморальний характер [1]. Більше того, конституції окремих країн взагалі забороняють певним категоріям громадян за певних умов висувати свою кандидатуру на ту чи іншу виборчу посаду.

Тому ми вважаємо за доцільне включити в Конституцію України таку норму: “Міністри, їх заступники, державні службовці, офіцери Збройних сил, органів безпеки, органів внутрішніх справ, органів прокуратури і суду,

службовці органів державного управління, органів місцевого самоврядування, державні нотаріуси не можуть висуватись кандидатами і обиратись депутатами Верховної Ради України, якщо вони не подали у відставку до моменту висування кандидатури. Відставкою вважається подання письмової заяви з цього питання.

Забороняється повернення на державну і військову службу впродовж одного року з моменту відставки”. Ми виходимо з того, що кожна чергова виборча кампанія в Україні дестабілізує роботу державного апарату, оскільки більшість працівників органів виконавчої влади включаються у виборчий процес.

Таким чином, виборче законодавство України вимагає подальшого вдосконалення з метою забезпечення реального права громадян України брати участь у веденні державних справ, голосувати і бути обраними, та права бути допущеними до державної служби.

Література

1. Право обирати і бути обраним в країнах ЄС: суб'єкти, умови і механізми реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.parlament.org.ua/docs/files/8/1150892449_ans.pdf. – Заголовок з екрану.
2. Комітет ООН з прав Людини [Електронний ресурс] : Загальний коментар статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. – Режим доступу: <http://www.elections.ukrinform.com/docs/0006.doc>. – Заголовок з екрану.

Охотник, О.П. Право обирати і бути обраним: декларації та реальність [Текст] / О.П. Охотник; наук. кер. П.О. Добродумов // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 р., м. Суми).- Суми: УАБС НБУ, 2009. – С. 110-113.